

Zeytinlikler Karbon Yutağıdır

Paris Antlaşması Kapsamında Türkiye'nin Koruma Yükümlülüğü

Giriş

Türkiye'nin Paris Antlaşması kapsamındaki yükümlülükleri, yalnızca sera gazı emisyonlarının azaltılmasıyla sınırlı değildir. Antlaşmanın açık hükümleri, aynı zamanda doğal karbon yutaklarının korunması ve güçlendirilmesi sorumluluğunu da devletlere yüklemektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin yüzyıllardır süregelen zeytinlikleri, hem iklim değişikliğiyle mücadele hem de toprak ve biyoçeşitliliğin korunması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Ancak bu yüksek karbon tutma potansiyeline sahip ekosistemler, henüz ulusal iklim politikalarında hak ettiği yeri bulamamıştır.

Zeytinliklerin Bilimsel Olarak Kanıtlanmış Karbon Yutakları Olma Özelliği

Zeytin ağaçları, uzun ömürlü, her dem yeşil ve derin köklü yapıları sayesinde atmosferden karbonu etkin biçimde alarak toprakta ve biyokütlede uzun vadeli olarak depolayabilirler. Bilimsel çalışmalar, özellikle geleneksel, düşük girdili yönetim sistemlerine sahip zeytinliklerin, yıllık ortalama 4–5 ton CO₂/ha seviyelerinde karbon tutabildiğini ortaya koymaktadır (Gucci et al., 2012; Montanaro et al., 2017). Bu değerler, zeytinlikleri sadece birer tarımsal üretim alanı değil, aynı zamanda stratejik karbon yutakları olarak konumlandırmaktadır.

Toprak organik maddesi birikimi, zeytinliklerdeki karbon tutulumunun en önemli unsurlarından biridir. Ağaçların yaprak dökümü, az toprak işleme ve doğal örtü bitkileri sayesinde toprakta mikrobiyal yaşam desteklenmekte, karbonun uzun süreli olarak tutulması sağlanmaktadır. Ayrıca, zeytinliklerin yapısal biyokütlesi—özellikle gövde ve kök sistemleri—karbonun onlarca yıl boyunca emilip depolanmasına olanak tanımaktadır. Bu yönleriyle zeytinlikler, yıllık ürün veren tarım alanlarına kıyasla çok daha güçlü bir iklim düzenleyici işlev görmektedir.

Paris Antlaşması ve Türkiye'nin Sorumluluğu

Paris Antlaşması'nın 5. Maddesi, taraf devletlerin doğal karbon yutaklarını “korumaları ve uygun şekilde geliştirmeleri” gerektiğini açık biçimde belirtmektedir. Bu hüküm, yalnızca orman ekosistemlerini değil, doğal ve yarı-doğal tüm karbon tutucu sistemleri kapsamaktadır. Türkiye bu Antlaşma'ya taraf olmuş ve 2021 yılında yürürlüğe sokmuştur. Bu durumda, Türkiye'nin zeytinlikler gibi etkin karbon yutaklarını hukuken ve fiilen koruma yükümlülüğü bulunmaktadır.

Ancak mevcut uygulamalar, bu yükümlülüğe aykırı bir seyir izlemektedir. Zeytinlikler, maden projeleri, enerji altyapıları, turizm ve sanayi tesisleri nedeniyle parçalanmakta veya tamamen ortadan kaldırılmaktadır. 3573 sayılı Zeytincilik Yasası'nın koruyucu hükümlerinin aşındırılması ve

alternatif düzenlemelerle baypas edilmesi, Türkiye'nin hem ekolojik hem de uluslararası iklim hukukuna dayalı yükümlölükleri açısından ciddi bir sorundur.

Politika Önerisi: Zeytinlikler Karbon Yutağı Olarak Tanınmalı ve Korunmalıdır

Türkiye'nin ulusal iklim politikalarında, zeytinliklerin resmi olarak karbon yutağı statüsüne kavuşturulması gereklidir. Bu tanım yalnızca sembolik değil, somut yasal, mali ve kurumsal sonuçlar doğuracak şekilde ele alınmalıdır. Ulusal sera gazı envanterlerinde zeytinliklerin toprak ve biyokütle bazlı karbon stokları sistematik olarak ölçülmeli ve izlenmelidir. Bu süreç, üniversiteler ve araştırma kurumlarının öncülüğünde, şeffaf ve bilimsel temellere dayalı bir izleme mekanizmasıyla yürütülmelidir.

Bununla birlikte, zeytinliklerin mevcut arazi kullanım kararlarında korunması, iklim politikalarının başarısı açısından kritik önemdedir. Maden ruhsatları, enerji projeleri ve yapılaşma izinleri verilmeden önce ilgili arazilerin karbon değeri analiz edilmeli ve yüksek karbon stoku taşıyan zeytinlik alanlarında faaliyetlere kesinlikle izin verilmemelidir. Aksi halde, Türkiye yalnızca yerel doğal mirasını değil, aynı zamanda Paris Antlaşma'sı çerçevesindeki meşru yükümlölüklerini de ihlal etmiş olacaktır.

Sonuç

Zeytinlikler, Türkiye'nin kültürel sembollerinden öte, iklim değışikliğiyle mücadelede kullanılabileceğı en güçlü doğal araçlardan biridir. Paris Antlaşması'nın açık hükümleri doğrultusunda bu karbon yutaklarının korunması, yalnızca etik bir sorumluluk değil, aynı zamanda uluslararası hukuki bir zorunluluktur. Bu bağlamda Türkiye'nin iklim politikalarını gözden geçirmesi, zeytinlikleri koruyacak yasal ve yapısal düzenlemeleri hızla hayata geçirmesi gerekmektedir. Karbonu tutan her zeytin ağacı, sadece geçmişimizin değil, aynı zamanda iklim güvenli bir geleceğın de teminatıdır.

Kaynaklar

- Gucci, R., Rapoport, H. F., & Lodolini, E. M. (2012). Carbon sequestration under different soil-management practices in olive orchards. *Soil Research*, 50(5), 410–417. <https://doi.org/10.1071/SR12150>
- Montanaro, G., Xiloyannis, C., Nuzzo, V., & Dichio, B. (2017). Carbon footprint of intensive and organic olive cropping systems in the Mediterranean basin. *Science of The Total Environment*, 575, 612–622. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2016.09.139>
- Sanz-Cobena, A., Lassaletta, L., Aguilera, E., & Garnier, J. (2017). Strategies for greenhouse gas mitigation in Mediterranean agriculture: A review. *Agriculture, Ecosystems & Environment*, 238, 5–24. <https://doi.org/10.1016/j.agee.2016.09.038>